

מראי מקומות - בבא מציעא צ"א

באו"א, דהיינו דגם מה שהזהיר התורה מצד מצוה או אזהרה, מ"מ אחרי שמכח דין זה הוא רווחא לגברא, יכול לתובעו דמיו, דכבר נחשב זכותים שלו, וסיים בצ"ע.

(ה) **ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור - כ'** **השטמ"ק בשם ר' יהונתן**, דשיעור זה היינו מה שהיא אוכלת ביום א' כשאין איש מונע ממנה.

(ו) **ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור - הק'** **בתוס' ר' פרץ**, למה משלם כ"כ, הרי הי' יכול למיתב קמה פקעי עמיר, וא"כ בכך הוה סגי. ותי' דודאי אם לא חסמה הוי סגי בכך, אבל השתא דחסמה, קנסוהו ומשלם כמו שאם היתה אוכלת מן הדישה.

(ז) **הא מני ר"מ דאמר לוקה ומשלם - הק'** **הריטב"א בשם תוס'**, הא לא אמר ר"מ כן אלא כשהם משני שמות, שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין, אבל כאן הרי איסור א' הוא דלא תחסום. ותי' דהכא נמי שני שמות הם, דהמלקות הוא משום לא תחסום, ומשלם משום והשיב את הגזילה. אולם ע' **באחיעזר** (ג', מ"ז, א') שציינן למה שכו' לחדש במקו"א, דלא אמרי' דאין לוקה ומשלם היכא דהתשלומין הם משום גניבה. והביא שא' הק' לו מסוגיין, דלכאו' מבואר דאמרי' דאין לוקה ומשלם (דלא כר"מ), אף דהאיסור כאן הוא לאו דגניבה. וכ' דלכאו' התשלומין דהגמ' כאן אינם משום גניבה בכלל. אלא דהק' על עצמו ממש כ' **השטמ"ק בשם הרמב"ן**, דכו' כהריטב"א הנ"ל (אלא שהוסיף דע"י הלאו דלא תחסום, ממילא חל בה דין דין והשיב את הגזילה), דבאמת התשלומין משום גניבה הם. וכ' דלכאו' אין כוונת הרמב"ן לומר דעיקר המחייב הוא משום גניבה, אלא דכיון שאמרה תורה לא תחסום, ממילא מחויב לשלם מצד השכירות [ואין ברור לי כוונתו בזה, ואולי כא' של הצדדים של הקה"י הנ"ל], רק דאם אינו משלם, אז הרי הוא ככובש שכר שכיר, וממילא די' בו משום והשיב את הגזילה על התשלומין.

(א) **לא שאדם רשאי להמיר - הק' החשק שלמה** (תמורה ב.), הא איך יעלה על הדעת שרשאי להמיר, הא כתי' בהדיא לא יחליפנו ולא ימיר אותו. ותי' דה"א דאינו עובר על הלאו א"כ כוונתו הוא להמיר בהמת חולין בשל קודש, שתצא זו ותכנס זו, אבל במתכוין שיהו שניהם קודש, אז אינו עובר (ומדמה זה למשהה חמץ ע"מ לבערו, דכו' **תוס' בפסחים** דאינו עובר על בל יראה בכה"ג, כיון דבדעתו לקיים העשה), קמ"ל דאינו כן, אלא דאף אם כוונתו לעשות שניהם קודש, מ"מ עובר הלאו.

(ב) **שאם המיר מומר, וסופג את הארבעים - ע'** **בתוס' לעיל (צ: ד"ה רבי) שכ' דמה שהק'** **הגמ' כאן על ר"ל הוא משום דבדבורי'** **דתמורה קעביד מעשה. ויש לע', איך באמת אמרי' כן בתמורה דע"י דבורו קעביד מעשה. וכ' בתוס' ר' פרץ דכיון דע"י דבורו נתפסת קדושה על הבהמה, זה חשיב מעשה.**

(ג) **וסופג את הארבעים - הק' תוס' ר' פרץ, לילקי** **שמונים, משום לא יחליפנו ומשום לא ימיר.** ותי' דאין כוונת התורה להוסיף לאוין, אלא חד קרא היכא דהבהמה שלו, וחד היכא שהוא של חבירו (וכגון שנתן לו חבירו רשות להמיר). עוד תי' **תוס' בתמורה (ב.) דאה"נ,** לוקה שמונים, אלא דהתנא לא נחית עכשיו למנין המלקות, אלא לומר דלוקה.

(ד) **החוסם את הפרה ודש בה, לוקה ומשלם ד'** **קבין לפרה וג' קבין לחמור - הק' הקהלות** **יעקב (ב"ק י"ג, ד'),** מה ענין תשלומין לכאן, הרי מצוה זה אינו זכות ממון, שהרי אפי' בפרה של עצמו יש איסור לחוסמו, וא"כ על כרחך מצוה בעלמא הוא, וא"כ מהכ"ת שיש בה חיוב ממון בכלל. וצידד דאולי כיון דכבר אסרה התורה לחוסמו, ממילא הו"ל כמו שהתנו בין המשכיר והשוכר, והו"ל מתחייב עצמו לזון הפרה, וא"כ ממילא עכשיו הוי חיוב ממון, ושפיר שייך בה תשלומין. אבל הביא מהשטמ"ק בשם **הראב"ד** דמבואר דס"ל דאין כאן התחייבות. ולכן ביאר הקה"י

משך הפרה, דנתחייב במזונות מיד בשעת משיכה.

(י) **ופשטי להו לאיסורא דלאו כהלכתא, דאמר שמואל וכו'** - הק' תוס', מהכ"ת דזהו דלא כהלכתא, אולי שמואל לא אמר אלא מדאורייתא, אבל שפיר י"ל דהלכתא הוא דאסור מדרבנן, והניח בקו'. ותי' הרדב"ז (על הרמב"ם כלאים ב', ט') דכיון דשמואל מיקל כ"כ מן התורה דאינו מחייב עד שיכניס כמכחול בשפופרת, א"כ די לנו לאסור מדרבנן שלא יעלם זה על זה בידו או בקולו, שהרי הוא מסייע בהמעשה ממש, אבל להכניסם לדיר בעלמא, אין מסתבר שרבנן יאסרו כ"כ.

(יא) **דש באוויזין ותרנגולים, לריכרי מהו, וכו' - הק' בשטמ"ק בשם הרשב"א בשם הראב"ד, אי ילפי' שור שור משבת, א"כ אפי' אוויזין ותרנגולים נמי, ואי לא יליף, שאר בהמה מנא לי', ונשאר הראב"ד בקו' [ולכאו' כוונת הראב"ד להק', דאם ילפי' שור שור משבת, א"כ כיון דזהו האופן הרגיל לאוויזין ותרנגולים לדוש, א"כ מנין לומר דצריכין להיות דומה לאופן שדש השור].** והרשב"א תי' דשפיר ילפי' שור שור משבת, אלא דכיון דכתי' בתורה לא תחסום שור בדישו, ולא כתי' לא תדוש בחסימה, דלאו לגמרי הוא, אלא לאקושי כל עושי מלאכה לשור, מה שור בכל כוחו, אף כל כן, דאל"ה, שור למאי אתא (וע"ע בתוס' מש"כ בענין זה).

(יב) **הי' עושה בתאנים לא יאכל בענבים - כ' הרשב"א דמייירי דשכרו לארות תאנים ולבצור ענבים, ואפ"ה כל שהוא מלקט התאנים לא יאכל ענבים, דאינו יכול לאכול אלא ממין שהוא עושה עכשיו, דאילו לא שכרו ללקט ענבים, פשיטא דאינו יכול לאכול ענבים.**

(יג) **וכולן לא אמרו אלא בשעת מלאכה - כ' החי' הר"ן דמכאן ק' על הרמב"ם (שכירות י"ב, ב') דכ' דכל ההיתר לאכול הוא רק כשיגמור עבודתו, ומי שמתבטל ממלאכתו ואוכל בשעת מלאכה הר"ז עובר בלא תעשה דוחרמש לא תניף. והק' הר"ן, דמבואר במתני' דעיקר היתר אכילתו בשעת מלאכה הוא (וכ' דמה שגרס הרי"ף במתני' וכולן לא**

(ח) **רבא אמר אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו - פרש"י בפ"י השני דכוונתו לומר דאם תפס לא מפקינן מיני', וזהו הביאור במה דאמר דלוקה ומשלם. וע' במשנה למלך (מלוה כ"א, א', ד"ה והנה) דהבין בכוונת רש"י דס"ל דכל היכא שיש חיוב לצאת ידי שמים, דינא הוא דאם תפס לא מפקינן מיני'. אולם ע' בים של שלמה (ב"ק ו', ו') דכ' דאין כוונת רש"י לומר דכל היכא שיש חיוב לצאת ידי שמים אי תפס לא מפקי' מיני', אלא דבעלמא מפקי' מיני' אף אם יש עליו חיוב לצאת ידי שמים. אבל דוקא בקם לי' בדרבה מיני', דבעצם מחוייב הממון, רק דלא עבדי' לי' אלא החומרא ולא מענשינן לי' בתרי, אז י"ל דהיכא דלמעשה לא עבדי' לי' החומרא, כגון בשוגג וכדו', הדין הוא שאי תפס לא מפקי' מיני' [אולם מה שמשמע מדבריו דוק משום דלא עבדי' לי' החומרא אמרי' דאי תפס לא מפקי', לכאו' תמוה הוא, שהרי בסוגיין אמרי' לוקה ומשלם, ומשמע דאפי' אם עבדי' לי' המלקות, מ"מ צריך לשלם, דלפי רש"י היינו דאי תפס לא מפקי', וע"ע].** **וע"ע באמרי בינה (דיינים, מ"ז, ד"ה אי לאו) דכ' לפרש בדעת רש"י צד ג', דלא אמרי' דאי תפס לא מפקי' מיני' אלא היכא דמתחייב את עצמו, כגון באתנן זונה, דאף דפטור מלשלם מדין קלב"מ, מ"מ כיון דמתחייב עצמו, והתנה לתת בזה, אז כיון דחייב לקיים דבורו, אף דהב"ד אין מחייבין אותו, מ"מ צריך לצאת יד"ש מה שהי' בקנין, ותפיסתו מהני.**

(ט) **ר' פפא אמר משעת משיכה איחייב לה במזונותיה, ומילקא לא לקי עד שעת חסימה - כ' בשיעורי ר' דוד פוברסקי (קפ"ד) דלכאו' משמע מהא דרבא לא תי' כן, דלא ס"ל כהא דר"פ, אלא דכל החיוב ממון חל רק בשעת החסימה, ושפיר הוי בבת אחת [ואולי תלוי בב' צדדים שהביא הקהלות יעקב לעיל, האם המחייב משום השכירות או מחמת האיסור ישר].** אולם כ' דאולי אין מוכרחין לומר דרבא חולק על ר"פ, אלא י"ל ע"פ מש"כ השטמ"ק בשם הרמ"ך, דהיכא דלא משך בעל התבואה להפרה, אלא הנהיגה לה הבעלים עד גורן של בעל התבואה, אז י"ל דהחיוב מזונות והמלקות חלו ביחד. וא"כ, י"ל דרבא הי' ר"ל דאפי' בכה"ג שייך לוקה ומשלם, דהיינו לצאת ידי שמים, אבל לדינא יתכן דמודה לר' פפא דהיכא דבעל השדה

אמרו אלא בשעת גמר מלאכה, אין הביאור
כהרמב"ם, אלא דההיתר הוא רק עד שעת
גמר מלאכה).

יד) עושה בגפן זה מהו שיאכל בגפן אחר- ע'
באילת השחר שהביא מהרא"ש דכ' דכיון
דהספק לא נפשט, אין לפועל לאכול מספק,
אבל אם תפס, לא מפקינן מיני'. והק', הרי
פסק הרא"ש בעלמא דלא מהני תפיסה בתיקון,
ולמה מהני כאן. והביא מהנתיבות
והקונטה"ס, דכאן הרי הספק נולד אצל
הפועל, אם צריך לשלם או לא, ולא נולד
הספק אצל בעל הבית, וא"כ אי"ז כמו תפיסה
בעלמא שהוא לאחר שנולד הספק. דהיינו,
דביאר הקונטה"ס (ד', י"ג), דכיון דקיי"ל
דאוכל מן השמים, א"כ נמצא דמה שאוכל
אינו כנגד החזקת מרי קמא של הבעלים, דאף
אם אוכל, עדיין של בעל הבית הוא. וא"כ,
נמצא דכל הספק חל רק כשבעל הבית רוצה
לתבוע ממון מהפועל, ואז הוי הפועל
המוחזק, ושפיר אמרי' דאין מוציאין ממנו
[כ"ג בכונתו, ועדיין צ"ע]. וע"ע באילת השחר שם
מש"כ בכל זה.

טו) כי קא מיבעיא לי' היכא דאיכא אשתו ובניו-
כ' השטמ"ק בשם התוס' שאנץ, הרי לעיל
דייקינן דתאנים ותאנים דומיא דתאנים
וענבים אוכל, ודייק הגמ' מזה דאוכל מגפן
זה יכול לאכול מגפן אחר (אלא דדחה דאולי
מיירי במודלית). והנה, האיך יכול לאכול
מגפן אחר, הרי איכא ביטול מלאכה, אע"כ
דמיירי בשיש כאן אשתו ובניו. וא"כ, אמאי
קתני אבל מונע עצמו עד שמגיע אצל יפות,
ליזלו אשתו ובניו ולייתי לי'. ותי' דמה
דאמרי' דמונע עד שמגיע אצל יפות מיירי
בב' מינים, כגון שהיו תאנים וענבים, וטעם
של אלו טוב ושל אלו רע.